

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 270/2023-39

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša (sudca spravodajca) a zo sudcov Ladislava Duditša a Libora Duľu v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], a [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpených PETKOV & Co. s. r. o., Šoltésovej 14, Bratislava, IČO 50 430 742, v mene ktorej koná advokát a konateľ Mgr. Ivan Petkov, proti postupu Okresného súdu Nové Mesto nad Váhom v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 16/2016, v súčasnosti vedenom Okresným súdom Trenčín pod sp. zn. NM-6 C 16/2016 takto

rozhodol:

1. Postupom Okresného súdu Trenčín v konaní vedenom pod sp. zn. NM-6 C 16/2016 **bolo porušené** základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Sťažovateľom **priznáva** primerané finančné zadostučinenie každému v sume **2 000 eur**, ktoré **je** im Okresný súd Trenčín **povinný** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
3. Okresný súd Trenčín **je povinný** nahradiť sťažovateľom trovy konania v sume **530,86 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

Odôvodnenie :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 2. mája 2023 domáhajú vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a svojho práva na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Nové Mesto nad Váhom (ďalej aj „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 16/2016 (ďalej len „napadnuté konanie“). Sťažovatelia navrhujú, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu konať v napadnutom konaní bez zbytočných prietáhov, priznal im finančné zadosťučinenie každému v sume 7 300 eur a zaviazal odporcu nahradiť sťažovateľom trovy konania.

2. Z ústavnej sťažnosti a príloh k nej priložených vyplýva, že sťažovatelia ako žalobcovia podali 22. januára 2016 okresnému súdu žalobu, ktorou sa proti žalovaným domáhajú zriadenia vecného bremena *in rem* za primeranú náhradu spočívajúceho v práve prechodu pešo a prejazdu osobnými motorovými vozidlami a nákladnými motorovými vozidlami cez špecifikovaný pozemok, a to na účely zabezpečenia prístupu sťažovateľov ako vlastníkov k ich nehnuteľnostiam (rodinnému domu a pozemku).

3. O žalobe sťažovateľov okresný súd dosiaľ meritórne nerozhodol. Okresný súd vo veci uskutočnil tri pojednávania (posledné 19. februára 2020) a tiež zameranie pozemku na účely vyhotovenia znaleckého posudku (18. júna 2022), „*ktorým mal byť overený priebeh hranice pozemku (ktorý ani jedna zo strán sporu nespochybňuje)*“. Napadnuté konanie tak trvá sedem rokov a tri mesiace, pričom okresný súd ani raz meritórne nerozhodol.

II.

Argumentácia sťažovateľov

4. Proti postupu okresného súdu v napadnutom konaní podali sťažovatelia túto ústavnú sťažnosť, v ktorej argumentujú, že postupom okresného súdu došlo k porušeniu označených práv podľa ústavy a dohovoru. Okresný súd v predmetnej právnej veci nerozhodol bez zbytočných prietáhov a v primeranej lehote.

5. Sťažovatelia ako strana sporu nijako neprispeli k doterajšej dĺžke napadnutého konania. Predmet napadnutého konania je pre sťažovateľov významný, keď napadnuté konanie sa týka pokojného a riadneho výkonu vlastníckeho práva k rodinnému domu, ku ktorému nemajú zabezpečený *de iure* oprávnený prístup. Vecné bremeno by tento prístup zabezpečovalo, pričom toto by nepredstavovalo neprimeraný zásah do vlastníckeho práva žalovaného. Žalovaný za obmedzenie vlastníckeho práva získa primeranú peňažnú náhradu.

6. Rozhodovanie o zriadení vecného bremena tvorí bežnú civilnoprávnú agendu všeobecných súdov. Predmetný spor nevykazuje znaky právnej ani skutkovej náročnosti, keď vo veci postačuje vypočítať strany sporu a geodeta. Spor nevyžadoval ani znalecké dokazovanie, ktoré síce okresný

súd nariadil, „pričom jeho výsledky nemajú pre výsledok sporu žiaden význam – priebeh hranice pozemkov žiadna zo strán sporu nenamietala...“.

7. Sťažovatelia žiadajú ako primerané finančné zadost'učinenie sumu po 7 300 eur vzhľadom na skutkové okolnosti vymedzené v ústavnej sťažnosti. Vyslovenie porušenia označených práv a príkaz konať bez zbytočných priet'ahov nie sú dostatočné na nápravu vzniknutého stavu. V dôsledku doterajšej dĺžky napadnutého konania je dôvera „sťažovateľov v schopnosť súdnej moci nastoliť spravodlivosť včas... výrazne narušená a sťažovatelia si jej plné prinavrátanie do budúcnosti už nevedia ani predstaviť.“.

8. Ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľov predbežne prerokoval a uznesením č. k. IV. ÚS 270/2023-14 z 23. mája 2023 ju v celom rozsahu podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) prijal na ďalšie konanie.

9. Počas konania o ústavnej sťažnosti sťažovateľov nadobudol účinnosť § 181 ods. 1 písm. f) zákona č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sídlach a obvodoch súdov“), v zmysle ktorého výkon súdnictva, všetky práva a povinnosti vrátane správy majetku štátu, práv a povinností z pracovnoprávných vzťahov a štátnozamestnaneckých vzťahov a iných právnych vzťahov a práv a povinností z osobitných vzťahov sudcov a prísediacich z radov občanov k štátu prechádzajú od 1. júna 2023 z Okresného súdu Nové Mesto nad Váhom a Okresného súdu Považská Bystrica na Okresný súd Trenčín (ďalej aj „okresný súd“). Podľa § 2 ods. 31 zákona o sídlach a obvodoch súdov sídlom Okresného súdu Trenčín je mesto Trenčín; jeho obvod tvorí územný obvod okresov Trenčín, Ilava, Nové Mesto nad Váhom, Myjava, Považská Bystrica a Púchov. Okresný súd Trenčín má pracoviská v meste Nové Mesto nad Váhom a v meste Považská Bystrica. V napadnutom konaní tak po 1. júni 2023 je oprávnený a povinný konať Okresný súd Trenčín ako právny nástupca okresného súdu.

III.

Vyjadrenia okresného súdu a replika sťažovateľov

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

10. Na výzvu ústavného súdu na vyjadrenie k ústavnej sťažnosti reagoval podpredseda okresného súdu, ktorý v podaní č. k. NM-Spr. 269/2023 z 20. júna 2023 poukázal na priebeh napadnutého konania, pričom uviedol, že sťažovatelia sa žalobou doručenou okresnému súdu 22. januára 2016 domáhajú zriadenia vecného bremena proti [REDAKOVANÉ] (ďalej len „žalovaná“) a [REDAKOVANÉ] (ďalej len „žalovaný“). Dňa 20. apríla 2016 okresný súd vyzval sťažovateľov na zaplatenie súdneho poplatku. Okresný súd uznesením zo 6. júna 2016 zastavil napadnuté konanie pre nezaplatenie súdneho poplatku. Sťažovatelia zaplatili súdny poplatok do konca lehoty na podanie odvolania, preto okresný súd 11. augusta 2016 zrušil uznesenie o zastavení konania.

11. Dňa 11. augusta 2016 okresný súd doručoval žalobu na vyjadrenie žalovaným. Dňa 15. novembra 2016 žalovaný doručil vyjadrenie k žalobe, ktoré okresný súd následne doručoval 16. marca 2017 sťažovateľom.

12. Uznesením zo 6. apríla 2017 okresný súd zamietol návrh sťažovateľov na nariadenie neodkladného opatrenia. Uznesenie nadobudlo právoplatnosť 23. mája 2017.
13. Uznesením z 27. apríla 2017 okresný súd konanie proti žalovanej zastavil. Uznesenie nadobudlo právoplatnosť 23. mája 2017.
14. Okresný súd 9. januára 2018 nariadil pojednávanie na 16. apríl 2018. Na toto pojednávanie sa nedostavil žalovaný zo zdravotných dôvodov, preto okresný súd vo veci pojednával v jeho neprítomnosti a následne pojednávanie odročil na 10. október 2018.
15. Uznesením z 18. apríla 2018 okresný súd pripustil zmenu žaloby v zmysle návrhu sťažovateľov zo 16. apríla 2018.
16. Na pojednávaní 10. októbra 2018 okresný súd vypočul žalovaného. Na pojednávanie sa bez ospravedlnenia nedostavili sťažovatelia a ani ich právny zástupca. Okresný súd po výsluchu žalovaného pojednávanie odročil na neurčito, pričom okresný súd vyzval právneho zástupcu sťažovateľov, aby oznámil, aké vážne dôvody mu bránili v účasti na pojednávaní. Súčasne ho vyzval, aby vzhľadom na vyjadrenie žalovaného na pojednávaní oznámil priebeh prípadných rokovaní smerujúcich k uzavretiu mimosúdnej dohody. Právny zástupca sťažovateľov v podaní doručenom 17. októbra 2018 ospravedlnil svoju neúčast' na pojednávaní a ubezpečil okresný súd, že uvedená situácia sa v budúcnosti nebude opakovať. Zároveň uviedol, že sťažovatelia majú záujem riešiť predmetný spor predovšetkým mimosúdne, preto v najbližších dňoch písomne oslovia žalovaného. Súdny spis bol následne daný na lehotu do 31. decembra 2018.
17. Dňa 12. februára 2019 okresný súd vyzval sťažovateľov, aby súdu oznámili, či rokovania prebiehajú a či strany sporu navrhujú konanie prerušiť, a aby v opačnom prípade uviedli, aké dôkazy navrhujú v konaní vykonať. V podaní doručenom 13. februára 2019 právny zástupca sťažovateľov oznámil, že pred niekoľkými mesiacmi prebehlo osobné rokovanie medzi právnym zástupcom a žalovaným, pričom obe strany vyslovili záujem o vyriešenie predmetnej veci mimosúdne. Žalovaný mal kontaktovať právneho zástupcu. Ku dňu odoslania podania sa však nevyjadril. Uviedol, že sťažovatelia sú naďalej ochotní sa dohodnúť mimosúdne alebo formou zmieru.
18. Okresný súd nariadil 26. marca 2019 pojednávanie na 7. október 2019. Dňa 4. októbra 2019 žalovaný doručil okresnému súdu podanie, ktoré právny zástupca sťažovateľov na pojednávaní 7. októbra 2019 žiadal doručiť s tým, že sa k nemu vyjadrí. Okresný súd pojednávanie odročil na 19. február 2020.
19. Pojednávanie 19. februára 2020 sa konalo v neprítomnosti sťažovateľov a žalovaného. Okresný súd pojednávanie odročil na neurčito s tým, že nariadi obhliadku a prípadne aj znalecké dokazovanie. Následne okresný súd 3. apríla 2020 zaslal žalovanému výzvu, ktorý na ňu reagoval podaním doručeným 11. júna 2020.
20. Dňa 19. júla 2021 bol spis pridelený inému zákonnému sudcovi z dôvodu pracovnej neschopnosti zákonnej sudkyne presahujúcej 6 týždňov.
21. Dňa 19. októbra 2021 okresný súd uložil žalovanému, aby v lehote 10 dní od doručenia uznesenia zložil preddavok na trovy znaleckého dokazovania. Žalovaný zaplatil preddavok 12. novembra 2021.

22. Dňa 11. novembra 2021 bol spis pridelený po skončení pracovnej neschopnosti späť zákonnej sudkyňi. Dňa 12. novembra 2021 okresný súd vyznačil právoplatnosť uznesenia o preddavkoch na trovy znaleckého dokazovania a zisťoval, či 1. októbra 2021 súdny znalec nahliadol do spisu.

23. Dňa 14. januára 2022 bol spis predložený vyššiemu súdnemu úradníkovi, aby preveril možnosť ustanovenia súdneho znalca, ktorá je v obvode Krajského súdu v Trenčíne obmedzená.

24. Uznesením z 28. februára 2022 okresný súd nariadil znalecké dokazovanie. Uznesenie nadobudlo právoplatnosť 27. marca 2022. Predmetným uznesením bola súdnemu znalcovi okrem iných uložená povinnosť upovedomiť o termíne obhliadky strany sporu, ako aj okresný súd. Dňa 6. mája 2022 bol spis zaslaný súdnemu znalcovi. Okresný súd 8. júla 2022 urgoval súdneho znalca na vypracovanie znaleckého posudku. Súdny znalec podaním doručeným 27. júla 2022 požiadal o predĺženie lehoty na vypracovanie znaleckého posudku o 60 dní z dôvodu pracovnej vyťaženia. Okresný súd listom z 10. augusta 2022 predĺžil lehotu do 15. augusta 2022. Dňa 18. augusta 2022 súdny znalec doručil okresnému súdu znalecký posudok, ktorý následne okresný súd 30. augusta 2022 doručoval na vyjadrenie stranám sporu. Právnomu zástupcovi sťažovateľov bol znalecký posudok zasielaný opakovane 10. októbra 2022 z dôvodu zmeny sídla advokátskej kancelárie.

25. Okresný súd 22. novembra 2022 rozhodol o znalečnom. Proti uzneseniu o znalečnom podal 13. januára 2023 žalovaný sťažnosť.

26. Okresný súd 26. januára 2023 nariadil pojednávanie na 12. jún 2023. Okresný súd zmenil termín pojednávania z vážnych rodinných dôvodov zákonnej sudkyne a z dôvodu odporúčaných neodkladných lekárskeho vyšetrení. Okresný súd nariadil pojednávanie na 10. júl 2023.

27. Na podklade súdneho spisu podpredseda okresného súdu uviedol, že sťažovatelia uhradili súdny poplatok až v lehote na podanie odvolania proti uzneseniu o zastavení konania 20. júna 2016, t. j. pol roka po podaní žaloby. Právny zástupca sťažovateľov prezentoval snahu sťažovateľov o uzavretie dohody so žalovaným, no sami sa nedostavili ani na jedno z pojednávania, ktoré boli vo veci nariadené a ktoré sa uskutočnili. Na pojednávanie 10. októbra 2018 sa (právny zástupca sťažovateľov vzal termín na vedomie osobne) bez ospravedlnenia nedostavili sťažovatelia a ani ich právny zástupca. Z dodatočného ospravedlnenia vyplýva, že išlo o chybu na strane právneho zástupcu. Napriek deklarovanej snahe o mimosúdnu dohodu sťažovatelia nepredložili výsledok rokovaní o mimosúdnej dohode. Sťažovatelia reagovali až na výzvu súdu z 12. februára 2019, svoje podanie doručili 12. februára 2019 a 15. marca 2019.

28. K argumentácii sťažovateľov uviedol, že nie je v kompetencii strán sporu ani právnych zástupcov hodnotiť spôsob vedenia konania a postup súdu v konaní. Hoci sťažovatelia nemajú zabezpečený *de iure* prístup k domu, tento prístup majú *de facto*, a to od počiatku po dobu mnohých rokov, pričom podľa vyjadrenia žalovaného ich tento v prístupe k rodinnému domu nijako neobmedzoval a ani neobmedzuje.

29. Patrí do kompetencie okresného súdu nariadiť znalecké dokazovanie, pričom proti tomuto postupu sa sťažovatelia priamo v konaní nijako neohradili (napriek nemožnosti podať odvolanie proti uzneseniu o znalečnom dokazovaní). Podpredseda okresného súdu sa nestotožnil s názorom sťažovateľov týkajúcim sa výsledkov znaleckého dokazovania, keďže podstatným a zásadným východiskovým bodom pre úvahu o zriadení vecného bremena tzv. „nevyhnutnej cesty“ bolo

v nadväznosti na dobré mravy «presné zadefinovanie [redacted] vo vlastníctve žalovaného, t. j. parcely, cez ktorú by malo byť na základe žaloby sťažovateľov zriadené nimi žiadané vecné bremeno v prospech nich ako vlastníkov [redacted] a domu... tak, aby „nevyhnutná cesta“ bola následne vedená tak, aby čo najmenej zasahovala do práva žalovaného, aby bola čo najkratšia, teda, aby ho ako vlastníka pozemku [redacted], čo najmenej obťažovala.»). Až na tomto základe je možné posúdiť možnosť zriadenia vecného bremena a jeho dôvodnosť z hľadiska princípu spravodlivosti a rešpektovania vlastníckych práv.

30. Sťažovatelia nepodali sťažnosť na prieťahy v konaní predsedovi okresného súdu.

31. K dĺžke napadnutého konania prispeli aj opakované práceneschopnosti zákonnej sudkyne (trikrát v roku 2016, 2017 a 2018, raz v roku 2019, trikrát v roku 2020). V roku 2021 bol zákonná sudkyňa práceneschopná od 31. mája 2021 do 10. novembra 2021. Dňa 11. novembra 2021 nastúpila do práce na dva dni, následne čerpala dovolenku z dôvodu úmrtia svojej matky. Od 22. novembra 2021 bola 10 dní práceneschopná pre ochorenie COVID-19 a následne čerpala zákonnú dovolenku z dôvodu starostlivosti o členov jej rodiny v dôsledku ochorenia COVID-19. Do práce nastúpila 1. januára 2022. V roku 2022 nebola zákonná sudkyňa práceneschopná. V roku 2023 bola práceneschopná v rozsahu 5 mesiacov.

32. Podpredseda okresného súdu poukázal na to, že zákonná sudkyňa je dlhoročnou sudkyňou na okresnom súde. Následne podrobne poukázal na vysoký počet pridelených vecí zákonnej sudkyňi v troch agendách (civilná, poručenská a exekučná), na to, že okresný súd patrí medzi najzaťaženejšie súdy, na jeho kauzálnu príslušnosť v pracovnoprávných sporoch, na prerozdelenie vecí z iných súdov po delimitácii a opätovnom zriadení okresného súdu, na personálnu poddimenzovanosť okresného súdu, čo sa týka sudcov a vyšších súdnych úradníkov a pod. Taktiež poukázal na príslušné závery Súdnej rady Slovenskej republiky v tomto smere (napr. potreba navýšenia počtu sudcov).

33. Priebeh napadnutého konania v rokoch 2020 až 2022 ovplyvnili aj protipandemické opatrenia. V uvedenom období súdy fungovali v obmedzenom režime, čo nepochybne viedlo k predĺženiu napadnutého konania.

34. Z týchto dôvodov považoval podpredseda okresného súdu sumu požadovaného finančného zadosťučinenia za neprimeranú.

35. Dňa 30. júna 2023 bolo ústavnému súdu doručené priamo vyjadrenie zákonnej sudkyne z 23. júna 2023. Vychádzajúc z obsahu tohto vyjadrenia, ústavný súd konštatuje, že vyjadrenie zákonnej sudkyne v podstatnom zodpovedá vyjadreniu podpredsedu okresného súdu.

III.2. Prehľad napadnutého konania:

36. Ústavný súd pri skúmaní opodstatnenosti námietok sťažovateľov vychádzal predovšetkým z prehľadu napadnutého konania vymedzeného vo vyjadrení podpredsedu okresného súdu a tiež aj z prehľadu napadnutého konania, ktorý vyplýva z ústavnej sťažnosti a repliky sťažovateľov. Vzhľadom na celkovú podrobnosť prehľadu napadnutého konania vo vyjadrení okresného súdu a vzhľadom na to, že sťažovatelia výslovne nepopreli pravdivosť a úplnosť uvedeného prehľadu, ústavný súd upustil od zadovážania súdneho spisu okresného súdu, primerane aplikujúc § 151 ods. 1 Civilného sporového poriadku v spojení s § 62 zákona o ústavnom súde.

37. Ústavný súd tiež vychádzal z vlastného zistenia, že okresný súd na pojednávaní 10. júla 2023 uznesením schválil zmier uzavretý stranami.

III.3. Replika sťažovateľov:

38. Sťažovatelia v reakcii na vyjadrenie okresného súdu v stanovisku doručenom ústavnému súdu 3. júla 2023 uviedli, že okresný súd nereagoval na ťažiskovú argumentáciu sťažovateľov týkajúcu sa neprimeranej dĺžky napadnutého konania ako celku spôsobenej neefektívnym postupom okresného súdu v napadnutom konaní (sedem rokov, päť mesiacov a jedenásť dní), pričom okresný súd doteraz vo veci nerozhodol.

39. Sťažovatelia uvádzajú, že okresný súd viaceré úkony realizoval v neprimeraných časových odstupoch, ktoré nepochybne mohli byť realizované v kratších časových intervaloch. Napríklad v období od 11. augusta 2016 do 15. novembra 2016 (zasielanie žaloby žalovanému v rozsahu 3 mesiacov); od 15. novembra 2016 do 16. marca 2017 (doručovanie vyjadrenia v rozsahu 4 mesiacov); od 23. mája 2017 do 16. apríla 2018 (t. j. 11 mesiacov po uskutočnenie prvého pojednávania). Okresný súd po 7 mesiacoch nečinnosti nariadil pojednávanie. Ďalšie pojednávanie sa uskutočnilo až po 12 mesiacoch. Od 7. októbra 2019 do 19. februára 2020 okresný súd odročil pojednávanie na viac ako 4 mesiace. Od 19. februára 2020 do 27. marca 2022 okresnému súdu trvalo viac ako 25 mesiacov, kým nariadil znalecké dokazovanie, ktoré ani nebolo potrebné. Od 27. marca 2022 do 10. októbra 2022, teda takmer 7 mesiacov, trvalo zabezpečovanie a doručovanie znaleckého posudku. Zmena sídla advokátskej kancelárie právneho zástupcu sťažovateľov nastala v roku 2016, preto sa okresný súd nemôže obhajovať tým, že v roku 2022 musel opakovane znalecký posudok doručovať právnenému zástupcovi. Táto zmena sídla bola verejne dostupná v obchodnom registri. Od 10. októbra 2023 do 10. júla 2023, t. j. 9 mesiacov, potreboval na nariadenie a možné uskutočnenie pojednávania. Takéto časové intervaly medzi jednotlivými úkonmi nie sú ústavne akceptovateľné.

40. Nepriaznivý zdravotný stav zákonnej sudkyne „*ľudsky mrzí (aj sťažovateľka napr. trpí závažným ochorením – [REDAKOVANÉ])...*“, no nie je dôvodom, ktorým môže okresný súd ospravedlňovať neprimeranú dĺžku napadnutého konania. Je vecou predsedu okresného súdu alebo aj štátu, aby prijali príslušné opatrenia. Okresný súd je napokon zodpovedný aj za činnosť súdneho znalca. Ani protipandemické opatrenia nemôžu ospravedlniť celkovú dĺžku napadnutého konania, keď predmetná vec je tzv. reštančná. Prípadné meritórne rozhodnutie okresného súdu na nariadenom pojednávaní môže viesť k tomu, že ústavný súd neprikáže okresnému súdu konať bez zbytočných prieťahov. Sťažovatelia navrhujú ústavnej sťažnosti vyhovieť v celom rozsahu.

41. Sťažovatelia k vyjadreniu zákonnej sudkyne do rozhodnutia o ich ústavnej sťažnosti neposkytli osobitné stanovisko.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

42. Ústavný súd v súlade s § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde upustil od ústneho pojednávania vo veci ústavnej sťažnosti, keďže na základe podaní okresného súdu a sťažovateľov dospel k záveru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

43. Podstatou argumentácie sťažovateľov je námietka porušenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu v napadnutom konaní, ktorého predmetom je rozhodovanie o návrhu na zriadenie vecného bremena, ktoré nie je právoplatne skončené ani po uplynutí približne 7 rokov a 6 mesiacov.

44. Pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy si ústavný súd osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 280/08, I. ÚS 326/2010).

45. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie už citovaných práv vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04).

46. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prietahov je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp civilného konania v čl. 17 Civilného sporového poriadku, podľa ktorého súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb. Tento základný princíp konania je premietnutý do ďalších ustanovení Civilného sporového poriadku.

47. Judikatúra ústavného súdu sa ustálila v tom, že otázka, či v konkrétnom prípade bolo porušené základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, sa skúma vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti každého jednotlivého prípadu, a to najmä podľa týchto troch základných kritérií: právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania (resp. strany v spore) a postup samotného súdu (napr. I. ÚS 41/02). V súlade s judikatúrou ESLP ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (napr. I. ÚS 19/00, I. ÚS 54/02, II. ÚS 32/02).

48. Pri posudzovaní prvého kritéria – zložitosti veci dospel ústavný súd k záveru, že vo veci ide o rozhodovanie o návrhu na zriadenie vecného bremena na účely zabezpečenia prístupu k nehnuteľnosti (rodinnému domu a pozemku). Uvedený predmet konania predstavuje bežnú súčasť rozhodovania všeobecných súdov v občianskoprávnej agende, ústavný súd neidentifikoval žiaden prvok právnej alebo skutkovej zložitosti veci. Súčasťou prvého kritéria je aj povaha prerokúvanej veci. V uvedenej veci nejde o zjavne privilegovaný typ konania (napr. úprava práv a povinností k maloletým, odmena za výkon závislej práce, veci týkajúce sa osobnej slobody a pod.). V čase rozhodovania ústavného súdu napadnuté konanie trvalo približne 7 rokov a 6 mesiacov.

49. Ďalším kritériom, podľa ktorého ústavný súd hodnotil, či v napadnutom konaní došlo k zbytočným prietahom, bolo správanie sťažovateľov ako strany napadnutého konania. Ústavný súd dospel k záveru, že konanie sťažovateľov do určitej miery prispelo k celkovej dĺžke napadnutého konania. V prvom rade je potrebné poukázať na to, že sťažovatelia zaplatili súdny

poplatok za návrh až počas plynutia lehoty na podanie odvolania proti uzneseniu o zastavení konania, takmer 7 mesiacov po podaní žaloby. Sťažovatelia a ich právny zástupca sa bez predchádzajúceho ospravedlnenia nedostavili na pojednávanie 10. októbra 2018. Sťažovatelia neboli prítomní ani na pojednávaní 19. februára 2020. Uvedené konanie na strane sťažovateľov mohlo mať vplyv na celkovú plynulosť a celkové trvanie napadnutého konania. Uvedenú skutočnosť preto ústavný súd zohľadnil pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadost'učinení.

50. V napadnutom konaní sťažovatelia podali návrh na neodkladné opatrenie, návrh na zmenu žaloby a deklarovali snahu o mimosúdne vyriešenie sporu (mimosúdne rokovania so žalovaným). V dôsledku týchto vyhlásení okresný súd poskytol stranám sporu priestor na rokovania a na zmierlivé vyriešenie sporu (v zásade možno uvažovať o období po pojednávaní 10. októbra 2018 do februára 2019, t. j. obdobie približne 5 mesiacov).

51. Uvedené procesné a dispozitívne úkony sťažovateľov (návrh na neodkladné opatrenie, zmena žaloby) a pokusy o uzavretie mimosúdnej dohody predstavujú legitímnu procesnú aktivitu strán sporu s tým, že rozhodovanie o týchto návrhoch, resp. nečinnosť súdu vyvolaná vôľou strán sporu (v dôsledku mimosúdnych rokovaní) nepochybne spôsobili v určitej miere predĺženie napadnutého konania. V tomto smere však ústavný súd poukazuje na svoju judikatúru, v ktorej uviedol, že v dôsledku uplatnenia procesných práv účastníkom konania nepochybne dochádza k predĺženiu konania, zodpovednosť za tento stav neznáša oprávnená osoba, ale nemožno ju pripísať ani štátnemu orgánu konajúcemu vo veci (III. ÚS 242/03, IV. ÚS 218/04, II. ÚS 865/2014, II. ÚS 484/2016, IV. ÚS 298/2021).

52. Ďalším kritériom, podľa ktorého ústavný súd hodnotí, či v napadnutom konaní došlo k zbytočným priet'ahom, je postup okresného súdu v napadnutom konaní. Ústavný súd pritom vychádzal zo svojej konštantnej judikatúry, v zmysle ktorej zbytočné priet'ahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen samotnou nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj jeho neefektívnou činnosťou, teda takým konaním, ktoré nevedie efektívne k odstráneniu právnej neistoty (II. ÚS 32/03, IV. ÚS 267/04, IV. ÚS 182/08).

53. V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje na to, že napadnuté konanie v čase rozhodovania ústavného súdu trvalo približne 7 rokov a 6 mesiacov, pričom okresný súd vo veci ešte ani raz meritórne nerozhodol (vychádzajúc zo stavu pred uskutočnením pojednávania 10. júla 2023 a v čase podania ústavnej sťažnosti, pozn.). Z vymedzenia priebehu napadnutého konania vo vyjadrení podpredsedu okresného súdu a zákonnej sudkyne vyplýva procesná aktivita okresného súdu, túto procesnú aktivitu však je nutné hodnotiť ako neefektívny a nesústreďený postup okresného súdu. Jednotlivé úkony v napadnutom konaní okresný súd vykonával v neprimeraných časových intervaloch (aj vzhľadom na povahu a náročnosť jednotlivých úkonov). V tomto smere ústavný súd poukazuje napr. na doručovanie vyjadrenia žalovaného sťažovateľom od 15. novembra 2016 do 16. marca 2017 (4 mesiace); po zastavení konania proti žalovanej 27. apríla 2017 okresný súd nariadil pojednávanie až 9. januára 2018 (8 mesiacov); po zložení preddavku na trovy znaleckého dokazovania (12. novembra 2021) okresný súd ustanovil súdneho znalca až 28. februára 2022, t. j. po vyše 3 mesiacoch. Samotné znalecké dokazovanie trvalo 4 mesiace pre časovú vyťaženosť súdneho znalca, hoci predmet samotného znaleckého dokazovania sa nezdal byť osobitne komplikovaný a náročný. V tomto smere ústavný súd poukazuje na judikatúru ESLP (Capuano proti Taliansku z 25. 6. 1987), z ktorej vyplýva záver o zodpovednosti štátu nielen za nedostatky

v postupe sudcov, ale aj za ďalšie osoby vstupujúce do konania v oficiálnom postavení, keď ESĽP uznal zodpovednosť štátu aj za nečinnosť, resp. pomalú činnosť súdom ustanovených znalcov. Následne okresnému súdu možno tiež vytknúť aj celkovú nečinnosť v rozsahu 1 roka a 4 mesiacov (od 11. júna 2020 do 19. októbra 2021).

54. Postup okresného súdu v napadnutom konaní takto ústavný súd celkovo charakterizuje ako neefektívny a nesústreďený, t. j. taký, ktorý nevedol k rýchlemu a účinnému poskytnutiu súdnej ochrany nároku, ktorý uplatnili sťažovatelia v žalobe.

55. K celkovej dĺžke napadnutého konania nepochybne prispeli aj organizačné zmeny (prechod výkonu súdnictva v súvislosti so zriadením nových okresných súdov), zmena zákonných sudcov, opakovaná práceneschopnosť zákonnej sudkyne, personálne otázky a pod. V zmysle judikatúry ústavného súdu ale nemožno prenášať technicko-organizačné problémy štátnych orgánov na účastníkov konania, čo platí o to viac, ak to má za následok porušenie ich základných práv alebo slobôd. Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu (napr. I. ÚS 127/04) nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov na súde, nemôže byť dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov a v konečnom dôsledku nezbavuje štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné prietahy v súdnom konaní (IV. ÚS 97/04, IV. ÚS 136/03, IV. ÚS 35/06, II. ÚS 481/2017). Rovnako tak uviedol, že hoci nie všetky nástroje na vyriešenie tzv. objektívnych okolností sa nachádzajú v dispozičnej sfére vedenia súdu či konajúceho sudcu, nemožno systémové nedostatky v oblasti výkonu spravodlivosti pripisovať na ťarchu účastníkov súdneho konania (pozri napr. I. ÚS 119/03, II. ÚS 179/2013, II. ÚS 264/2013, II. ÚS 481/2017). Rovnaký záver vyplýva aj z judikatúry ESĽP, v zmysle ktorej je na členských štátoch, aby organizovali svoje právne systémy takým spôsobom, aby zaručili rozhodnutie o veci v primeranej lehote, preto nadmerné pracovné zaťaženie nemožno vziať do úvahy (porov. *Vocatur* proti Taliansku, rozhodnutie z 24. 5. 1991, séria A č. 206-C, § 17; *Cappello* proti Taliansku, rozhodnutie z 27. 2. 1992, séria A č. 230-F, § 17; sťažnosť vo veci *Bieliński* proti Poľsku, č. 48762/19, rozhodnutie z 21. 7. 2022, § 46).

56. Obdobne pandémie ochorenia COVID-19 môže byť dôvodom nečinnosti, avšak v rámci ojedinelej nečinnosti trvajúcej kratší čas aj s prihliadnutím na predmet konania a jeho význam pre sťažovateľa (IV. ÚS 266/2022, IV. ÚS 422/2022). Obmedzenia, ktoré si vyžiadala pandémie COVID-19, môžu mať nepriaznivý vplyv na vybavovanie vecí vnútroštátnymi súdmi, hoci to v zásade nemôže zbaviť štát všetkej zodpovednosti za nadmernú dĺžku predmetného konania (sťažnosť vo veci *Q and R* proti Slovinsku, č. 19938/20, rozhodnutie z 8. 2. 2022, § 80). V aktuálne prerokúvanej veci v čase vzniku pandémie a s tým spojených opatrení (marec 2020) napadnuté konanie už trvalo vyše štyri roky, pričom v tomto časovom období okresný súd mohol meritórne rozhodnúť (aj vzhľadom na predmet konania, ktorý zahŕňal vyriešenie veľmi konkrétnych a špecifických právnych a skutkových otázok, ktoré sa ale nevyznačovali výraznou komplexnosťou). Z týchto dôvodov ústavný súd mohol túto obranu okresného súdu akceptovať len čiastočne.

57. Na podklade skutočností uvedených v bodoch 48 až 56 tohto nálezu ústavný súd dospel k záveru, že okresný súd v napadnutom konaní pri prejednávaní veci postupoval nesústreďene a neefektívne. Okresný súd nezvolil taký procesný postup, ktorý by smeroval k rýchlemu rozhodnutiu veci samej, a tým aj k rýchlemu odstráneniu právnej neistoty účastníkov konania

(strán sporu). Neefektívnym postupom okresného súdu tak bolo v napadnutom konaní porušené základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a ich právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, preto ústavný súd rozhodol v súlade s čl. 127 ods. 2 prvou vetou ústavy a § 133 ods. 1 zákona o ústavnom súde tak, ako to je uvedené v bode 1 výroku tohto nálezu.

58. Vzhľadom na to, že do času rozhodnutia ústavného súdu o ústavnej sťažnosti okresný súd meritórne rozhodol, keďže na pojednávaní 10. júla 2023 uznesením schválil zmier uzavretý stranami, ústavný súd nevyhovел požiadavke sťažovateľov, aby prikázal okresnému súdu v napadnutom konaní konať bez zbytočných prietáhov [bod 4 výroku tohto nálezu; § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde].

V.

Primerané finančné zadosťučinenie

59. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

60. Podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže priznať sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, ak o to požiadal.

61. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (m. m. IV. ÚS 210/04, I. ÚS 164/2018).

62. Prihliadajúc na petit ústavnej sťažnosti, ústavný súd konštatuje, že sťažovatelia sa domáhajú finančného zadosťučinenia v celkovej sume 14 600 eur (každý zo sťažovateľov v sume 7 300 eur). Svoj návrh odôvodnili skutočnosťami bližšie uvedenými v bode 7 tohto nálezu.

63. Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadosťučinení ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti, z ktorých vychádza aj ESLP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

64. Zohľadňujúc konkrétne okolnosti posudzovanej veci, ústavný súd v neprospech okresného súdu hodnotil predovšetkým jeho neefektívny a nesústredený postup, ktorým je poznačené konanie ako celok, prihliadol tiež na celkovú dĺžku napadnutého konania (7 rokov a 7 mesiacov). Čiastočne v prospech okresného súdu hodnotil ústavný súd to, že k celkovej dĺžke napadnutého konania prispeli aj sťažovatelia, resp. ich právny zástupca. K sťaženiu priebehu napadnutého konania nepochybne prispeli aj protipandemické opatrenia v súvislosti s ochorením COVID-19. Na podklade týchto skutočností ústavný súd dospel k záveru, že v danom prípade je spravodlivé a konkrétnym okolnostiam posudzovanej veci primerané priznanie finančného zadosťučinenia každému zo sťažovateľov v sume 2 000 eur (bod 2 výroku tohto nálezu). Vzhľadom na priznanie finančného zadosťučinenia každému v sume 2 000 eur oproti sťažovateľmi navrhovanej sume po 7 300 eur vo zvyšnej časti ústavný súd ústavnej sťažnosti nevyhovел (bod 4 výroku tohto nálezu).

VI. Trovy konania

65. Ústavný súd priznal sťažovateľom (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 530,86 eur.

66. Ústavný súd priznal sťažovateľom náhradu trov konania za dva úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia vrátane prvej porady s klientom, sťažnosť podľa čl. 127 ods. 1 ústavy) v súlade s § 1 ods. 3, § 11 ods. 3 a § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 15 písm. a), § 16 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Ústavný súd vychádzal zo základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby za rok 2023 v sume 208,67 eur (1/6 výpočtového základu podľa § 11 ods. 3 vyhlášky). Keďže išlo o spoločné úkony pri zastupovaní dvoch účastníkov konania, základná sadzba tarifnej odmeny sa znižuje podľa § 13 ods. 2 vyhlášky v súlade s doterajšou judikatúrou ústavného súdu (pozri najmä I. ÚS 417/2010, I. ÚS 64/2011, II. ÚS 25/2011, II. ÚS 453/2010, II. ÚS 520/2010, III. ÚS 354/2010, III. ÚS 356/2010, III. ÚS 452/2010, IV. ÚS 62/2011, IV. ÚS 475/2010) o 50 %, ústavný súd priznal odmenu vo výške 417,34 eur ($208,67 \text{ eur} \times 2 \times 2/2$). Rovnako tak priznal náhradu hotových výdavkov (režijný paušál) za každý úkon právnej služby v sume 25,04 eur [$2 \times 12,52 \text{ eur}$ (1/100 výpočtového základu podľa § 16 ods. 3 vyhlášky)], čo spolu predstavuje sumu 442,38 eur. Vychádzajúc zo zistenia, že právny zástupca je platcom dane z pridanej hodnoty (priložené osvedčenie o registrácii pre daň z pridanej hodnoty), uvedená suma bola zvýšená o túto daň vo výške 20 % podľa § 18 ods. 3 vyhlášky a podľa zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov v sume 88,48 eur. Celková výška náhrady trov konania takto predstavuje sumu 530,86 eur (bod 3 výroku tohto nálezu). Ústavný súd nepriznal sťažovateľom náhradu trov konania za vyjadrenie (repliku), vychádzajúc z toho, že v ústavnej sťažnosti neuviedli podrobnejšiu analýzu priebehu napadnutého konania vrátane postupu okresného súdu v napadnutom konaní. Takto možno konštatovať, že argumentácia uvedená v replike mohla a mala byť obsiahnutá už v ústavnej sťažnosti, hoci predstavuje priamu reakciu na vyjadrenie okresného súdu (bod 4 výroku tohto nálezu).

67. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 10. augusta 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu